

ISSN 2518-7503

Міністерство освіти і науки України

ПСИХОЛОГІЯ: РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник наукових праць

Випуск 8

Рівне – 2017

Міністерство освіти і науки України

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 8

Засновано у 2013 році

Рівне – 2017

ISSN 2518-7503
УДК 159.9+316.6
П 86
ББК 88

Психологія: реальність і перспективи: збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 8 / упоряд. Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова; ред. кол. : Р. В. Павелків, В. І. Безлюдна, Н. В. Корчакова. – Рівне : РДГУ, 2017. – 318 с.

**Збірник наукових праць «Психологія: реальність і перспективи» включено до
Переліку наукових фахових видань України з психології**
(на підставі Рішення Атестаційної колегії МОН України від 29 вересня 2016 та Наказу Міністерства освіти і науки України від 07.10.2016, № 1222) .

Свідоцтво про державну реєстрацію: **Серія КВ № 18713-7513 Р**

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психології. Оpubліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Заступник головного редактора:

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Відповідальний секретар:

Корчакова Наталія Вікторівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ РАДИ:

Максименко Сергій Дмитрович – академік-секретар відділення психології, вікової фізіології дефектології НАПН України, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології ім. Г.С. Костюка.

Левовицький Тадеуш – доктор гуманістичних наук, професор відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти ректор Вищої педагогічної школи м. Варшава (Республіка Польща).

Шугаєва Людмила Михайлівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету.

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психолого-педагогічних дисциплін, ректор Національного університету «Острозька академія».

ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ:

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету.

Михальчук Наталія Олександрівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики англійської мови та прикладної лінгвістики Рівненського державного гуманітарного університету.

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету.

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри вікової та педагогічної психології, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Вірна Жанна Петрівна – доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки.

Гошовський Ярослав Олександрович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки.

Камінська Ольга Володимирівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики Рівненського державного гуманітарного університету.

Ставицький Олег Олексійович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Міжнародного економіко-гуманітарного університету ім. академіка Степана Дем'янчука.

Немеш Олена Миколаївна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової і педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Кулаков Руслан Станіславович – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Назаревич Вікторія В'ячеславівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Павелків Віталій Романович – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Созонюк Ольга Степанівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Упорядники: **проф. Павелків Р. В., доц. Корчакова Н. В.**

Науково-бібліографічне редагування: **наукова бібліотека РДГУ**

Рецензент: **Журавльова Лариса Петрівна** – доктор психологічних наук, професор, академік Академії наук вищої освіти України, завідувач кафедри теоретичної психології та психології розвитку Житомирського державного університету ім. І. Франка.

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол №4 від 30 березня 2017 року)

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

3. Некрасов М. Г. Человек в социальных играх / М. Г. Некрасов. – Тула, 1996. – 78 с.
4. Практический интеллект / Р. Дж. Стернберг, Дж. Б. Форсайт, Дж. Хедланд и др. – СПб. : Питер, 2002. – 272 с. – (Мастера психологии).
5. Gardner H. Frames of mind: The theory of multiple intelligences / H. Gardner. – L. : Heinemann, 1983. – 178 p.
6. Sternberg R. General intellectual ability / R. Sternberg ; human abilities by R. Sternberg. – 1985. – P. 5–31.

References

1. Kyshtymova I. M. Razvitie kreativnosti shkol'nikov v usloviyakh jeksperimental'noj modeli uchebnogo processa : dis. ... kand. psiholog. nauk / I. M. Kyshtymova. – Irkutsk, 2000. – 139 s.
2. Maslou A. Samoaktualizacija lichnosti i obrazovaniya : [per. s angl.] / A. Maslou. – Doneck, 1994. – Vyp. 4. – 452 s. – (Psihopedagogika i metodologija nauki).
3. Nekrasov M. G. Chelovek v social'nyh igrakh / M. G. Nekrasov. – Tula, 1996. – 78 s.
4. Prakticheskij intellekt / R. Dzh. Sternberg, Dzh. B. Forsajt, Dzh. Hedland i dr. – SPb. : Piter, 2002. – 272 s. – (Mastery psihologii).
5. Gardner H. Frames of mind: The theory of multiple intelligences / H. Gardner. – L. : Heinemann, 1983. – 178 p.
6. Sternberg R. General intellectual ability / R. Sternberg ; human abilities by R. Sternberg. – 1985. – P. 5–31.

Ivashkevych E.Z. UNIQUENESS OF A PERSON AND THE STRUCTURE OF SOCIAL INTELLECT OF A TEACHER

The article deals with the psychological researches which grounded the phenomenon of uniqueness. The reasons that are at the background of individual differences in the characteristics of the uniqueness of people were described. It was shown the problem of the development of social intellect based on the researchers described the development of the person's abilities to perform creative activity.

In the article the author's conception of social intellect of the teacher was proposed. It shows us that social intellect of the teacher includes cognitive, mnemonic and emphatic substructures. It was emphasized that cognitive substructure of social intellect involved a set of fairly stable knowledge, assessment, rules of interpretation of events, human behavior, their relationships, etc. Social intellect is based on the existing system of interpretation on micro-structural and macro-structural levels. The microstructure of cognitive component of social intellect is determined by the features of the latter, namely cognitive evaluation, which determines the competent processing and evaluating the information that the subject perceives, his/her prediction, based on planning and forecasting of interpersonal interactions, communication, providing proper performance of the process of communication (this function is associated with an adequate perception and understanding of the process of communication of the partner). It is based on the mechanism of reflection which is reflected directly in self-knowledge. In turn, the macrostructure of cognitive component of social intellect of a teacher manifests itself in the attitude of the person to himself/herself as a value, in the valuable semantic position in interpersonal relationships, as well as the updating of motivation and value orientation of the person with the purpose to reach axiological attitude in professional and other activities.

The author of the article underlines that mnemonic component of social intellect of a teacher described the presence of the ability to interpret events, life events, behavior of others and their own as the subject of these events. Mnemonic substructure is based on the personal experience of the subject, where subjective statistics constitute personal interpretive complex. The author of the article considers that the wisdom of the person is included into a structure of a metacognitive component of a mnemonic substructure of social intellect of a teacher. In this article the structure and peculiarities of emphatic component of social intellect of a teacher were described. Emphatic component of social intellect is largely dependent on what shape of the behavior the person chooses as a priority that he/she expects his/her business associated with the complex of interpretative value in relation to the world of the person.

Key words: intellect, social intellect, uniqueness, genius, interpersonal interaction, cognitive components, metacognitive components, cognitive, mnemonic and emphatic substructures of social intellect.

УДК 159.922.8:004.738.5–042.72

О.В. КАМІНСЬКА

СИСТЕМА ЗАСОБІВ ПОДОЛАННЯ СХИЛЬНОСТІ ДО ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ НА ОСНОВІ РЕСУРСНОГО ПІДХОДУ

Стаття присвячена аналізу проблеми інтернет-залежності, що набуває особливої актуальності в молодіжному середовищі. Визначено особливості проведення психокорекційної роботи з особами, схильними до розвитку цього виду адикції. Підкреслено доцільність використання ресурсного підходу з метою профілактики та корекції інтернет-залежності. Визначено роль методу мотиваційного інтерв'ювання в процесі проведення психокорекційної роботи, спрямованої на подолання адиктивних ознак. Описано особливості використання соціально-психологічного тренінгу з метою гармонізації особистості, вироблення конструктивного сприйняття інтернет-ресурсів, профілактики цілковитого занурення особистості у віртуальну реальність.

Ключові слова: інтернет-залежність, психопрофілактика, психокорекція, метод мотиваційного інтерв'ювання, соціально-психологічний тренінг, ресурсний підхід, адикція, віртуальна реальність.

Стаття посвячена аналізу проблеми інтернет-залежності, которая приобретает особую актуальность в молодежной среде. Определены особенности проведения психокоррекционной работы с лицами, склонными к развитию этого вида аддикции. Подчеркнуто целесообразность использования ресурсного подхода с целью профилактики и коррекции интернет-залежности. Определена роль метода мотивационного интервьюирования в процессе проведения психокоррекционной работы, направленной на преодоление аддиктивных признаков. Описаны особенности использования социально-психологического тренинга с целью гармонизации личности, выработки конструктивного восприятия интернет-ресурсов, профилактики полного погружения личности в виртуальную реальность.

Ключевые слова: интернет-зависимость, психопрофилактика, психокоррекция, метод мотивационного интервьюирования, социально-психологический тренинг, ресурсный подход, аддикция, виртуальная реальность.

Постановка проблеми. В сучасному соціумі проблема інтернет-залежності набуває все більшої актуальності, що пов'язано із швидким поширенням інформаційних технологій, які поступово витісняють безпосереднє спілкування, особливо в молодіжному середовищі. Використання інтернет-ресурсів призводить до виникнення віртуальної реальності, що здатна поглинути особистість, призвести до втрати зв'язку з об'єктивним світом. Це зумовлює необхідність створення системи засобів профілактики та корекції, спрямованої на подолання цього деструктивного процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зважаючи на актуальність проблеми інтернет-залежності вона піддається активному дослідженню. Так, проаналізовано її детермінанти [1; 3], механізми [2; 6], особливості прояву [4; 5], однак недостатньо розробленими залишаються шляхи та засоби її профілактики і корекції. Відповідно, метою статті є виділення засобів подолання схильності до інтернет-залежності.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній науці поняття «подолання» має декілька трактувань. Так, С. К. Нартова-Бочевар розглядає його як вид взаємодії суб'єкта із завданнями зовнішнього чи внутрішнього характеру – спроби оволодіти чи пом'якшити, звикнути чи ухилитися від вимог проблемної ситуації. При цьому додаткові умови – як зовнішні, що характеризують саме завдання, так і внутрішні, що відображують психологічні характеристики суб'єкта – загострюють зміст психологічного подолання, відрізняючи його від простого пристосування [13]. За даними Ф. Ю. Василюка в цьому контексті активно використовується також термін «переживання». Можна виділити два аспекти його розуміння: як прояв афективної активності (вивчення переживання як складової емоційної сфери), та як особливий вид активності (психологічне подолання), що допомагає людині долати життєві ситуації, події, де результатом переживання є зміни у внутрішньому світі [7]. Є.О. Варбан стверджує, що психологічне подолання слід розглядати в декількох аспектах: як один з способів психологічного захисту, ресурс особистості, динамічний процес. Він під поняттям «психологічне подолання» розуміє активну взаємодію особистості з ситуацією, яка відбувається у відповідності до логіки її розвитку, залежить від значущості ситуації в житті людини та психологічних можливостей особистості, і спрямована на конструктивне розв'язання проблемної ситуації [8].

Враховуючи це ми розглядаємо подолання інтернет-залежності як процес впливу на особистість за допомогою психопрофілактичних, корекційних та розвивальних засобів з метою актуалізації її внутрішніх ресурсів, що провокує зміни мотиваційно-ціннісної, емоційно-вольової, когнітивної та конативної сфер особистості та зумовлює її конструктивну взаємодію з віртуальною реальністю. При цьому для подолання залежності використовувався метод психоконсультативної бесіди, консультування як форма надання психологічної допомоги та тренінгова робота. В основу розробки програми подолання інтернет-залежності молоді покладено ресурсний підхід, що розглядається як один з елементів гуманістичного напрямку (Н. Є. Водоп'янова [9], Л. В. Куліков [11], К. Муздибаєв [12]), оскільки саме в межах цього підходу найбільш активно вивчалась проблема подолання в контексті розуміння копінгу. Ефективність ресурсного підходу при проведенні профілактичної роботи щодо виникнення залежності підкреслювала Т. П. Жарікова [10], що використовувала поняття «особистісний ресурс розвитку», розглядаючи його як психологічний феномен, що є інтегральним описом актуального та потенційного рівня розвитку здібностей індивіда. При цьому як його змістовні характеристики вона розглядала здатність до особистісної рефлексії та саморегуляції. Грунтуючись на визначенні К. Муздибаєва [12], який розглядає особистісні ресурси як життєві цінності, що утворюють потенціал, який дозволяє впоратись із негативними життєвими подіями, ми поклали цей принцип в основу розробки тренінгових програм. Метою цього було створення сприятливих умов для особистісного зростання та розвитку якостей необхідних для подолання проявів залежності й активізації прихованих можливостей особистості, що дозволяють їй протистояти тиску негативних життєвих умов та зберігати внутрішню цілісність. Подібна позиція притаманна Н. Є. Водоп'яновій [9, с. 290] що розглядає ресурси як емоційні, мотиваційно-вольові, когнітивні і поведінкові конструкти, які людина актуалізує для адаптації до стресогенних життєвих ситуацій. Л. В. Куліков підкреслює роль ресурсів в адаптації особистості, при цьому звертаючи увагу на такі з них, як мотивація переборення труднощів, сила «Я-концепції», самоповага, самооцінка, відчуття власної значущості, активна життєва установка, емоційно-вольові якості [11]. Всі названі аспекти знаходять відображення в розроблених нами тренінгових програмах, що спрямовані на актуалізацію ресурсів особистості, підвищення її адаптаційного потенціалу та є основою процесу подолання інтернет-залежності. Узагальнення

теоретичних положень щодо ресурсного підходу дозволило розглядати його як засіб актуалізації прихованих можливостей особистості щодо самовдосконалення, позбавлення від деструктивних та засвоєння конструктивних форм поведінки та особистісного зростання загалом.

Робота з особами, в яких спостерігались яскраво виражені прояви інтернет-залежності, окрім участі у тренінгу, передбачала використання методу мотиваційного інтерв'ювання, запропонованого В. Міллером [14]. Цей метод був включений в процес індивідуального консультування та використовувався для забезпечення стійкої мотивації подолання інтернет-залежності. Застосування цього методу передбачає виникнення імпульсу до зміни деструктивної поведінки з мотивів самого клієнта, який починає чітко усвідомлювати необхідність змін. Цей метод був обраний оскільки він є особистісно орієнтованим та недирективним, що узгоджується зі стратегією нашого дослідження, в основі якої лежить ресурсний підхід. В основу роботи покладено положення В. Міллера, у відповідності з якими процес зміни поведінки включає: усвідомлення проблеми, емоційне переживання з цього приводу, усвідомлення ступеню впливу проблеми на близьких людей, переоцінку самого себе, соціальних ресурсів. На наступному етапі відбувається активізація власних ресурсів, прийняття допомоги, створення умов що сприяють змінам, підтримка змін, контроль провокуючих факторів. Основними принципами мотиваційного інтерв'ю є: співпереживання клієнту, виявлення протиріч і робота з ними, уникнення прямого переконання, зменшення супротиву, розвиток самостійності клієнта в прийнятті та реалізації рішень. Таким чином мета методу мотиваційного інтерв'ювання полягає в тому, щоб стимулювати і скеровувати процес, в ході якого особистість обдумує і приймає рішення, що призводить до зміни її залежної поведінки. Прийомами, що використовуються в межах цього методу, є відкриті запитання, підтримка, рефлексивне слухання, підсумовування [14]. Враховуючи сутність методу мотиваційного інтерв'ювання виокремлено стратегії робити з інтернет-залежною особистістю в процесі консультування: аналіз стилю життя клієнта, його проблем та проявів інтернет-залежності; аналіз впливу інтернет-залежності на різні сфери життя (здоров'я, сімейні та міжособистісні стосунки, ставлення до себе, ступінь психологічного комфорту чи дискомфорту); аналіз специфіки сприйняття особистістю інтернету та своєї залежності (її плюсів та мінусів); обговорення того, як особистість бачить своє майбутнє та теперішнє життя (співвідношення мрій та реальності) в стані залежності та без неї; аналіз побоювань, що виникають у зв'язку з пропрацюванням залежності; супровід та підтримка в процесі побудови нового стилю життя – вільного від залежності.

З урахуванням цього розроблено стратегію подолання інтернет-залежності. При розробці стратегії психокорекції інтернет-залежності, як основний механізм її подолання, ми розглядали зміну полярності особистісних чинників її виникнення і модальності переживань, та їх трансформацію у психологічні детермінанти подолання інтернет-залежності. Таким чином, нівелювання основних внутрішніх причин, що роблять особистість вразливою до впливу віртуальної реальності як адиктивного агента, дозволяє їй зберегти стійкість та цілісність, та не допустити розвитку залежності. Умови психопрофілактики інтернет-залежності, спрямовані на блокування та недопущення появи деструкцій особистості, були поділені на психологічні та соціально-психологічні, відповідно до їх змістовного навантаження. Однією з психологічних умов є посилення потенціалу «Я» особистості, що розглядається як здатність людини до примноження своїх внутрішніх можливостей, в першу чергу можливостей розвитку. Особистісний потенціал включає психічне, духовне, особистісне і психологічне здоров'я. Враховуючи цілісний вплив на особистість, ця умова розцінювалась нами як визначальна в процесі недопущення розвитку залежності. Пропрацювання внутрішніх конфліктів також розглядалось як одна з важливих умов успішної психопрофілактичної роботи, оскільки їх наявність створює передумови для втечі особистості від реальності, зумовлює негативне самоставлення та порушує міжособистісні стосунки. Робота над проблемами, на протигагу «втечі» від них, забезпечує активну життєву позицію особистості, дозволяє їй зберігати контроль та не допускає накопичення проблемних ситуацій, що може призвести до порушення її цілісності. Розвиток стресостійкості знижує піддатливість особистості фрустраційним впливам та підвищує її адаптаційний потенціал, що дозволяє зберігати стійкість до дії віртуальної реальності.

До соціально-психологічних умов блокування деструкцій особистості віднесено інформованість про особливості інтернет-залежності, її ознаки, прояви на наслідки. Це дозволяє особистості вчасно помітити початок розвитку залежності задля її коригування. Розширення сфер діяльності дає змогу знайти нові інтереси, які можна реалізувати в реальному житті, перенести мотиваційну спрямованість з віртуальної реальності на навчальну, трудову та іншу діяльність, що не передбачає адиктивного захоплення. Контроль часу, що проводиться в інтернеті, є важливою профілактичною умовою, оскільки не дозволяє особистості «втягуватися» у віртуальну реальність. Значущою є також підтримка близького оточення, що створює сприятливу атмосферу для самореалізації особистості в реальному житті. Психопрофілактичні засоби були розділені на інформаційні та розвивальні. Перші включають психологічне просвітництво, спрямоване на сприйняття інтернет-залежності як реальної загрози, та усвідомлення того, що незважаючи на соціальну прийнятність цього виду залежності, він може призвести до таких самих руйнівних наслідків, як і хімічні види залежностей. Розвивальні засоби передбачають особистісне зростання, що може бути організоване людиною самостійно (самовдосконалення), або ж із допомогою психолога (консультування, участь у тренінгах).

Розроблений нами соціально-психологічний тренінг, спрямований на подолання схильності до інтернет-залежності, складався з 15 занять, які проводились два рази на тиждень. Кожне заняття тривало близько двох годин.

Мета тренінгової роботи полягає в зниженні рівня інтернет-залежності та виробленні конструктивного ставлення до користування інтернетом, який повинен сприйматись як допоміжний засіб діяльності, а не сфера задоволення провідних потреб особистості.

До початку занять була здійснена підготовча робота, зокрема: формування в учасників мотивації до участі в тренінгу; ознайомлення учасників з метою роботи; створення передумов до співпраці з тренером; надання інформації про можливість самовдосконалення особистості, формування первинної мотивації до роботи над собою; інформування про очікувані результати тренінгової роботи. Тренінг складався з двох блоків. Перший блок був спрямований на створення атмосфери, сприятливої для саморозкриття та здійснення основної частини роботи. Висувались такі завдання: знайомство учасників групи; пізнання інших членів групи та самих себе в процесі виконання тренінгових вправ; формування групової згуртованості; саморозкриття та розвиток рефлексії; формування готовності до змін; створення мотивації до позбавлення від інтернет-залежності; виникнення в групі атмосфери розкритості, що сприяє вільному висловлюванню учасниками своїх думок та почуттів; виникнення взаємної довіри, що сприяє зняттю психологічних бар'єрів; формування готовності до основної частини роботи. Другий блок був спрямований безпосередньо на корекцію інтернет-залежної особистості. Провідними були такі завдання: вироблення стійкої мотивації до цілеспрямованої та послідовної роботи над собою з метою корекції залежної особистості; розвиток здатності справлятися з проблемними ситуаціями, не вдаючись до адиктивного агента; зміна ставлення до інтернету; перенесення акценту з віртуальної реальності на дійсність; розширення уявлень особистості про себе та про свої можливості; реконструкція системи цінностей, спрямована на підвищення значущості реальності на протигагу інтернет-середовищу; розвиток особистісних передумов для ефективного протистояння адиктивним впливам; розвиток здатності використовувати здобуті на тренінгу знання та вміння в реальному житті.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Ефективними засобами подолання схильності до інтернет-залежності в молодіжному середовищі є соціально-психологічний тренінг, спрямований на реконструкцію ціннісно-сислової та мотиваційної сфери особистості, а також метод мотиваційного інтерв'ювання, включений в процес психоконсультативної роботи. Перспективним напрямком дослідження є здійснення подальших наукових розвідок, що дозволять оптимізувати існуючий в сучасній науці підхід до психопрофілактики та корекції інтернет-залежності.

Список використаних джерел

1. Аймедов К. В. Особливості особистості підлітків, які страждають на комп'ютерну залежність / К. В. Аймедов // Наука і освіта. – 2012. – № 6 (Психологія). – С. 9–13.
2. Акимов С. К. Психологічні особливості поведінки користувача в мережі Інтернет як детермінанти кіберзалежності / С. К. Акимов // Вісн. Київ. міжнар. ун-ту. Психолог. науки / гол. ред. Т. О. Піроженко. – Київ, 2006. – Вип. 9. – С. 12–19.
3. Асланян Т. С. Его-стани особистості Інтернет-залежних підлітків / Т. С. Асланян, С. В. Олендаренко // Психолог. перспективи. – 2012. – Вип. 19. – С. 3–11.
4. Бартків О. Вивчення схильності студентів до Інтернет-адикції / О. Бартків, В. Махновець // Молодь і ринок. – 2015. – № 2 (121). – С. 141–146.
5. Батаєва К. Соціальна феноменологія кіберкомунікації / К. Батаєва // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2011. – № 1. – С. 52–66.
6. Белінська О. Дитина і комп'ютер: психологічні реалії віртуального світу / О. Белінська // Психолог. Шк. світ. – 2006. – № 46. – С. 27–29.
7. Василюк Ф. Е. Психология переживания: анализ преодоления критических ситуаций / Ф. Е. Василюк. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 2004. – 200 с.
8. Варбан Є. О. Стратегії подолання життєвих криз в юнацькому віці : дис. ... канд. психолог. наук : 19.00.07 / Є. О. Варбан. – Київ, 2009. – 159 с.
9. Водопьянова Н. Е. Психодиагностика стресса / Н. Е. Водопьянова. – СПб. : Питер, 2009. – 336 с.
10. Жарикова Т. П. Психологические особенности ресурсного подхода к психолого-педагогической профилактике факторов риска аддиктивного поведения в подростковом возрасте : дис. ... канд. психолог. наук : 19.00.07 / Т. П. Жарикова ; Моск. гор. пед. ун-т. – Самара, 2011. – 183 с.
11. Куликов Л. В. Психогигиена личности. Вопросы психологической устойчивости и психопрофилактики : учеб. пособие / Л. В. Куликов. – СПб. : Питер, 2004. – 464 с.
12. Муздыбаев К. Стратегия совладания с жизненными трудностями. Теоретический анализ / К. Муздыбаев // Журн. социологии и соц. антропологии. – 2008. – № 2, т. 1. – С. 100–109.
13. Нартова-Бочавер С. К. "Coping behavior" в системе понятий психологи личности / С. К. Нартова-Бочавер // Психолог. журн. – 2007. – Т. 18, № 5. – С. 20–30.
14. Miller WR. Motivational interviewing: Preparing people to change addictive behavior / WR. Miller, S. Rollnick. – NY : Guilford Press, 2001. – 327 p.

References

1. Ajmedov K. V. Osoblyvosti osobystosti pidlitkiv, jaki strazhdajut' na komp'juternu zalezhnist' / K. V. Ajmedov // Nauka i osvita. – 2012. – № 6 (Psychologija). – S. 9–13.

2. Akymov S. K. Psihologichni osoblyvosti povedinky korystuvacha v mrezhi Internet jak determinanty kiberzalezhnosti / S. K. Akymov // Visn. Kyi'v. mizhnar. un-tu. Psycholog. nauky / gol. red. T. O. Pirozhenko. – Kyi'v, 2006. – Vyp. 9. – S. 12–19.
3. Aslanjan T. S. Ego-stany osobystosti Internet-zaleznyh pidlitkiv / T. S. Aslanjan, S. V. Olendarenko // Psycholog. perspektyvy. – 2012. – Vyp. 19. – S. 3–11.
4. Bartkiv O. Vyvchennja shyl'nosti studentiv do Internet-adykcii' / O. Bartkiv, V. Mahnovec' // Molod' i rynek. – 2015. – № 2 (121). – S. 141–146.
5. Batajeva K. Social'na fenomenologija kiberkomunikacii' / K. Batajeva // Sociologija: teorija, metody, marketyng. – 2011. – № 1. – S. 52–66.
6. Bjelins'ka O. Dytyna i komp'juter: psihologichni realii' virtual'nogo svitu / O. Bjelins'ka // Psycholog. Shk. svit. – 2006. – № 46. – S. 27–29.
7. Vasiljuk F. E. Psihologija perezhivaniya: analiz preodoleniya kriticheskikh situacij / F. E. Vasiljuk. – M. : Izd-vo Mosk. un-ta, 2004. – 200 s.
8. Varban Je. O. Strategii' podolannja zhyttjevyh kryz v junac'komu vici : dys. ... kand. psiholog. nauk : 19.00.07 / Je. O. Varban. – Kyi'v, 2009. – 159 s.
9. Vodop'janova N. E. Psihodiagnostika stressa / N. E. Vodop'janova. – SPb. : Piter, 2009. – 336 s.
10. Zharikova T. P. Psihologicheskie osobennosti resursnogo podhoda k psihologo-pedagogicheskoy profilaktike faktorov riska addiktivnogo povedenija v podrostkovom vozraste : dis. ... kand. psiholog. nauk : 19.00.07 / T. P. Zharikova ; Mosk. gor. ped. un-t. – Samara, 2011. – 183 s.
11. Kulikov L. V. Psihogigiena lichnosti. Voprosy psihologicheskoy ustojchivosti i psihoprofilaktiki : ucheb. posobie / L. V. Kulikov. – SPb. : Piter, 2004. – 464 s.
12. Muzdybaev K. Strategija sovladaniya s zhiznennymi trudnostjami. Teoreticheskij analiz / K. Muzdybaev // Zhurn. sociologii i soc. antropologii. – 2008. – № 2, t. 1. – S. 100–109.
13. Nartova-Bochaver S. K. “Coping behavior” v sisteme ponjatij psihologii lichnosti / S. K. Nartova-Bochaver // Psiholog. zhurn. – 2007. – T. 18, № 5. – S. 20–30.
14. Miller WR. Motivational interviewing: Preparing people to change addictive behavior / WR. Miller, S. Rollnick. – NY : Guilford Press, 2001. – 327 p.

Kaminska O.V. SYSTEM OF POVERTY PROPENSITY TO INTERNET ADDICTION RESOURCE-BASED APPROACH

The model of an Internet-dependent personality in whole and corresponding models of various types of the Internet addiction that include the analysis of value-motivational, emotional and volitional, cognitive, behavior stimulus fields and characterological traits of a personality have been introduced. The models of a personality with boundary indicators of the Internet addiction have been constructed. It has been confirmed that the effective means of psychoprophylaxis of the Internet addiction is educational activities aimed at work with young people as well as their parents and teachers. Psychocorrection of the boundary signs of the Internet addiction allows for blocking destructions, the main mechanism in particular is a change of polarity of the personal factors of the Internet addiction origin. The conditions of successful blocking destructions are divided into psychological and social-psychological. Developing means of psychocorrection work are self-improvement, personal development in the process of consulting and training activities as well as informational and psychological education. It has been defined that in the process of overcoming of the Internet addiction prominent features the main mechanism is the reconstruction of motivational and axiological sphere of a personality. The means of destruction overcoming are cognitive, emotional, reflexive, bodily and transformation techniques. The psychocorrection program of an Internet-dependent personality provides the use of consulting with the elements of motivational interviewing and training.

Key words: Internet addiction, psychological prophylaxis, psychological correction, method of motivational interviewing, socio-psychological training, resource approach, addiction, virtual reality.

УДК [159.98:316.613.4]:316.36–058.835

Р.І. КАРКОВСЬКА

ДЕСТРУКТИВНІ ПОЗИЦІЇ ОСІБ З БЛИЗЬКОГО СОЦІАЛЬНОГО ОТОЧЕННЯ ЩОДО ВДІВ ЗАГИБЛИХ УЧАСНИКІВ АТО

Стаття присвячена аналізу подолання горя вдовами загиблих воїнів АТО. Увагу зосереджено на позиціях безпосереднього соціального оточення щодо овдовілих жінок, які створюють бар'єри на шляху їх соціально-психологічної адаптації. Аналіз проблеми ґрунтується на досвіді роботи групи взаємодопомоги вдів в рамках духовно-рекреаційного табору для членів сімей загиблих учасників АТО. Виявлено, що деструктивно впливають на роботу горя спроби близьких (в першу чергу йдеться про батьків померлого чоловіка) “зафіксувати” жінку в переживанні втрати. Це відбувається шляхом вказування на її соціальну некомпетентність, відсутність шансів мати нового партнера, провокування провини та несамоствореності. Подолати горе заважає і протилежна позиція рідних та знайомих – активне приміщення втрати, яку переживає жінка через вказування на наявні у неї ресурси, що блокує відреагування горя. Психологічна допомога жінкам, чоловіки яких загинули під час бойових дій, потрібна не лише на етапі гострого горя, але й рік-два після втрати. Вона

З М І С Т

Павелків Р. В. Формування та розвиток здатності до моральної рефлексії в процесі активного соціально-психологічного навчання молодших школярів	5
Артемова О. І. Вплив рівня розвитку креативності на адаптацію студента-першокурсника.....	10
Бабій М. Ф. Важливість здібностей у вербальній взаємодії педагогів.....	14
Березюк Т. П. Формування професійної компетентності майбутніх менеджерів на засадах компетентнісного підходу в контексті європейського простору вищої освіти	18
Богдан Ж. Б., Підбуцька Н. В. Мотиваційні предиктори спрямованості особистості	24
Борейчук І. О., Матухно Є. В. Використання фотоспогадів у позитивній мотивації індивіда	27
Бульчик Т. І., Мушкевич М. І. Психологічні особливості особистісного та сімейного функціонування учасників АТО	31
Бучко В. Б. Психологічні аспекти сприймання справедливості через призму культури бідності та багатства.....	36
Бушуєва Т. В. Взаємозв'язок особистісних особливостей та копінг-стратегій жінок у період дорослішання.....	41
Веремійчук Т. А. Психологічні особливості переживання кризи студентської молоді в Україні	46
Воробійов А. М., Демчук О. О. Медіа залежність як різновид психічних відхилень.....	49
Ганкевич О. В. Вплив психотравмуючих факторів на життєдіяльність молодих та зрілих подружніх пар	54
Главінська О. Д. Професійне самоусвідомлення та самовизначення студентської молоді у становленні особистісної суверенності.....	59
Грипич С. Н. Розвиток професійної мотивації студентів психолого-педагогічних спеціальностей в процесі навчання у ВНЗ	63
Грицюк І. М. Арт-терапія в роботі практичного психолога з дітьми, які мають емоційні порушення.....	67
Демчук О. О., Лазарчук В. В. Життєва компетентність як підґрунтя власної життєвої і професійної успішності.....	71
Демянюк О. Б., Косарєва О. І. Модальності світосприйняття як складова індивідуальної свідомості молоді.....	75
Дучимінська Т. І., Хлівна О. М. Роль лабораторного практикуму з психодіагностики та клінічної психології у виявленні проявів особистісної безпорадності студентів.....	79
Ivashkevych E. E. Psycholinguistic aspects of comic book narration.....	84
Івашкевич Е. Унікальність особистості та структура соціального інтелекту педагога.....	88
Камінська О. В. Система засобів подолання схильності до інтернет-залежності на основі ресурсного підходу	92
Карковська Р. І. Деструктивні позиції осіб з близького соціального оточення щодо вдів загиблих учасників АТО.....	96
Кирилова Д. С. Психологічна готовність до материнства в структурі життєвих смислів жінки: теоретико-методологічний аналіз.....	101
Кідалова М. М. Емоційні бар'єри студентів ВНЗ: психологічні особливості прояву в умовах адаптаційного періоду	105
Клочек Л. В. Розвиток уявлень про соціальну справедливість у дошкільному дитинстві	110
Корчакова Н. В. Егоїстична мотивація як перешкода у розвитку просоціальної поведінки підлітка	114
Котлова Л. О., Марчук К. А. Психологічні особливості творення поетичного тексту (за науковим трактатом І. Франка "Із секретів поетичної творчості").....	120
Коць М. О., Онопченко І. В., Озоровський І. В. Роль мотиваційних чинників у професійному самовизначенні підлітків з особливими потребами.....	124
Коширець В. В. Особливості надання психологічної допомоги особам з ПТСР	128
Крюкова Л. В. Критерії формування особливостей емоційної сфери молодшого школяра	133
Кряж І. В., Гранкіна-Сазонова Н. В. Довіра й емоційний інтелект як предиктори особистісного благополуччя студентів-психологів	137
Кузьмін В. В. Концептуалізація соціально-психологічних процесів виникнення, формування й розвитку спільноти дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування, їх інтеграція в сучасне суспільство	143
Кулаков Р. С. Особливості впливу профільного навчання на вибір старшокласниками сфери майбутньої професійної діяльності	147
Кулакова Л. М. Психологічні особливості розуміння текстової інформації молодшими школярами в умовах навчальної діяльності	153
Лисак Н. О., Петренко Н. В. Теоретико-методологічні підходи щодо структури внутрішньоособистісного конфлікту в період юнацького студентського віку	157
Литвинчук Л. М. Оцінка індивідуальних особливостей трансперсональної поведінки залежних від опіюїдів	162
Литвиненко С. А., Ямницький В. М. Формування професійної ідентичності майбутніх учителів	167
Луценко О. Л., Габелкова О. Є. Конструювання методики схильності до низької фізичної активності – процедура та результати.....	171

Луцик Г. О. Чинники схильності підлітків до девіантної поведінки	175
Магдисюк Л. І. Психологічні особливості якості життя осіб з серцево-судинними захворюваннями.....	180
Mykhalchuk N. O., Yatsuryk A. O. The problem of understanding in psychology: philosophical and methodological background	184
Мушкевич М. І. Моделі організації психологічного супроводу сімей, які мають проблемних дітей	188
Назаревич В. В., Борейчук І. О. Фотографія як засіб ресурсування психоемоційного стану індивіда	192
Назарець Л. М. Особливості взаємодії у конфліктах та конструктивні прийоми їх подолання	197
Новік Л. О., Хупавцева Н. О. Вікові особливості становлення професійного іміджу особистості	202
Оксентюк Н. В. Мікромоменти позитивного резонансу	206
Павелків В. Р., Панасюк В. М. Прояви ознак фанатизму як соціального явища: на прикладі молодіжних субкультур	211
Петренко О. Б. Проблема самореалізації особистості у концепції М.М. Рубінштейна	215
Позднишев Є. В. Роль інструментів психотехнологій у формуванні та просуванні іміджу суб'єктів спортивної діяльності	220
Помилуйко В. Ю. Психологічні механізми розвитку ключових компетентностей у дорослому віці	225
Романюк В. Л. Дослідження психічного здоров'я особистості за рівнем тривожності	230
Рудюк О. В. Смыслодіяльна детермінація переживання кризи у безробітних.....	234
Рудь Г. В., Косарєва О. І. Психологічний аналіз прояву особистісних характеристик першокурсників	239
Савелюк Н. М. Психологічні аспекти проблеми взаємозв'язку релігійної активності та суб'єктивного благополуччя	244
Созонюк О. С. Розвиток професійного мислення майбутніх психологів у процесі фахової підготовки.....	250
Ставицька О. Г., Ставицький Д. О. Динаміка змісту особистісно-мотиваційної сфери студентів за час навчання у вузі	254
Старинська Н. В. Адаптаційний потенціал як чинник професійної самореалізації особистості	259
Столярчук О. А. Динаміка професійного Я-образу майбутніх фахівців.....	263
Сторож О. В., Дружиніна І. А. Психологічні особливості адаптації та творчої реалізації особистості у соціумі	268
Ткаченко О. А. Аналіз факторів професійного саморозвитку як підґрунтя самопроекування учителів.....	272
Ткачишина О. Р. Психологічна безпека особистості та явища стереотипізації у сучасному інформаційному середовищі	277
Федоренко Р. П., Лех Т. Л. Аналіз особливостей ставлення сучасних підлітків до "груп смерті" та небезпечних ігор у соціальних мережах	281
Фенина О. Я. Проблема рефлексії та рефлексивності особистості у становленні професійного самоменеджменту	286
Хомич І. С. Самооцінка дитини молодшого шкільного віку як передумова забезпечення контролю за діяльністю з точки зору нормативних критеріїв.....	291
Шаповал І. М. Дослідження психологічних чинників формування професійної ідентичності студентів-психологів.....	295
Шкарлатюк К. І., Сойко О. В. Медитативні казки як ресурс особистісного розвитку дитини з психофізичними порушеннями.....	300
Яцюк Н. О. Особливості морального розвитку молодших школярів у сучасних умовах	304
Відомості про авторів	312

Наукове видання

ПСИХОЛОГІЯ: РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник наукових праць

Випуск 8

Упорядники:
проф. **Павелків Р. В.**, доц. **Корчакова Н. В.**

Науково-бібліографічне редагування:
наукова бібліотека РДГУ

Підписано до друку 20.04.2017 р.
Формат 60х84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 29,14. Замовлення № 27042015 Наклад 300

Віддруковано засобами різнографічного друку
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету
33027, Рівне, вул. С.Бандери, 12; тел.: 0-362-26-48-83

П - 86 **Психологія: реальність і перспективи:** зб. наук. пр. Вип. 8 / упоряд.
Р. В. Павелків ; ред. кол. : Р. В. Павелків, В. І. Безлюдна, Н. В. Корчакова. – Рівне :
РДГУ, 2017. – 318 с.

УДК 159.9+316.6
ББК 88

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2017